

BELEIDSNOTITIE NATUURHERSTELVERORDENING:

NATUURHERSTEL ALS KANSRIJK STARTPUNT

NLadviseurs
Sterke natuur voor iedereen

VOORWOORD

De komende jaren staan gemeenten voor een van de meest ingrijpende opgaven van deze tijd: het actief herstellen van natuur en biodiversiteit. De Natuurherstelwet maakt dat geen vrijblijvende ambitie meer, maar een wettelijke opdracht. Tegelijkertijd is het een kans – om onze leefomgeving groener, gezonder en toekomstbestendiger te maken.

Het team van NLadviseurs spreekt dagelijks met bestuurders, beleidsmakers en beheerders in gemeenten door het hele land. We zien hun betrokkenheid, ambities, maar ook vragen: hoe maken we dit concreet? Hoe zorgen we dat natuur niet alleen een randvoorwaarde is, maar een volwaardig onderdeel van beleid en uitvoering?

Deze notitie is geschreven voor iedereen die de komende jaren een rol speelt in het vormgeven van lokaal beleid – wethouders, raadsleden, beleidsadviseurs en ambtelijke teams. Het is een uitnodiging om natuurherstel niet alleen te zien als een verplichting, maar als een kans om het verschil te maken. Voor de gezondheid van inwoners. Voor de kwaliteit van onze leefomgeving. En voor de generaties na ons.

Bij NLadviseurs geloven we dat natuur een stem verdient in het hart van beleid. We zetten ons dagelijks in om die stem te vertalen naar uitvoerbare plannen, gedragen keuzes en meetbare resultaten. Deze notitie bundelt die ervaring en biedt concrete bouwstenen voor gemeentebestuur dat natuurherstel serieus neemt – en leidt tot de uitvoering ervan.

Ik nodig u van harte uit om deze notitie te gebruiken als vertrekpunt voor uw lokale koers. Want natuurherstel begint niet in Brussel of Den Haag – het begint hier, in uw gemeente.

Guido Hamelink
Algemeen directeur, NLadviseurs

INLEIDING

Gemeenten staan vanwege de Natuurherstelverordening voor de opgave om het groenbeleid voor de komende jaren opnieuw vorm te geven. Ongeacht politieke kleur: we zijn allemaal afhankelijk van een goed functionerend ecosysteem. In de komende jaren worden keuzes gemaakt die de kwaliteit van de leefomgeving voor lange tijd bepalen. Een gemeente met voldoende groen, gezonde bodems en schoon water is beter bestand tegen hitte, droogte en wateroverlast, en draagt bij aan gezondheid, welzijn en economische vitaliteit. Tegelijkertijd staat de natuur onder druk en vraagt de Europese Natuurherstelwet (2024) van alle overheden – ook gemeenten – om biodiversiteit actief te beschermen en te herstellen.

Deze notitie biedt daarvoor een helder kader en praktische aanknopingspunten en gaat in op de volgende punten:

- **De urgentie van natuurherstel:** waarom is dit nú belangrijk voor onze leefomgeving, gezondheid, economie en samenleving?
- **De Natuurherstelwet:** wat houdt deze Europese wet in en welke doelen en verplichtingen stelt de wet voor gemeenten, met name op het gebied van stedelijk groen, biodiversiteit (bestuivende insecten) en landbouw?
- **Actie door het gemeentebestuur:** welke concrete keuzes en maatregelen kan het gemeentebestuur nemen om aan de wet te voldoen én de leefbaarheid te verbeteren?

WAAROM NATUURHERSTEL VOOR IEDERE GEMEENTE TOPPRIORITEIT IS

De natuur is van levensbelang voor ons allemaal – voor schone lucht, drinkbaar water, onze gezondheid, voedselvoorziening en een prettige woonomgeving. Helaas gaat het *slecht* met de natuur, zowel wereldwijd als in Nederland. De biodiversiteit (soortenrijkdom) holt achteruit, en dat merken we ook in onze eigen omgeving.

Kortom, natuurherstel is geen luxe maar pure noodzaak. De achteruitgang van de natuur heeft direct invloed op ons dagelijks leven: er is minder plek voor vogels, bijen en vlinders, maar ook onze eigen leefomgeving wordt minder gezond en klimaatbestendig.

Bovendien veroorzaakt het gebrek aan natuur economische schade: denk aan misoogsten door verdroogde bodems of minder bestuiving, hogere wateroverlastschade, en bouwprojecten die stilvallen door milieuproblemen (zoals we zien bij de stikstofcrisis).

Natuurherstel levert juist veel op: een robuuste natuur beschermt ons tegen hittegolven en overstromingen, verzekert de productie van ons voedsel en geeft ons een mooie, gezonde woonomgeving. Iets doen voor de natuur betekent zorgen voor onze eigen toekomst.

WAT HOUDT DE NATUURHERSTELWET IN?

De Europese Natuurherstelwet (officieel: Natuurherstelverordening) is in *augustus 2024* van kracht geworden. Het is de eerste EU-wet die actief natuurherstel verplicht stelt. Ze is direct bindend voor alle overheden (Rijk, provincies, waterschappen én gemeenten) – Nederland moet dus aan deze doelen voldoen zonder nog extra nationale wetten te hoeven maken. De wet is onderdeel van de Europese Green Deal en heeft als overkoepelend doel om de daling van biodiversiteit vóór 2030 te stoppen en om te buigen naar herstel. De ambities zijn fors en langetermijn:

- Tegen 2030: minimaal 20% van alle aangetaste ecosystemen in de EU herstellen.
- Tegen 2050: alle ecosystemen die nu in slechte staat zijn, moeten hersteld zijn.

De verordening richt zich op alle soorten leefomgevingen: natuurgebieden, bossen, zoet

water, landbouwgebieden én steden. Voor verschillende type gebieden staan specifieke wettelijke doelen in de tekst (Artikelen 4–13). Voor gemeenten zijn vooral deze drie *onderdelen* van belang:

- **Stedelijk groen en bomen (Artikel 8):** Het totaal aan groene ruimte in steden en de oppervlakte aan boomkronen mag tot eind 2030 niet afnemen (geen netto groenverlies) vergeleken met 2024. *Vanaf 2031* moet dit juist groeien: elke gemeente moet méér groen en bomen krijgen – tot een nader te bepalen “voldoende niveau”. *Praktisch gevolg:* gemeenten moeten het huidige areaal met onder meer parken, plantsoenen en bomen minstens gelijk houden en daarna uitbreiden. Dit is een harde eis vanuit de EU, en dwingt om groenverlies door bouw of andere ingrepen te voorkomen of te compenseren. Overigens geldt de nul-eis formeel voor

Nederland als geheel, maar in de praktijk dragen alle gemeenten hieraan bij.

- **Bestuivende insecten (Artikel 10):** Uiterlijk in 2030 moet de achteruitgang van wilde bijen, hommels, vlinders en andere bestuivers zijn gekeerd en omgezet in herstel. Daarna moet elke zes jaar een meetbare toename van deze populaties worden gerapporteerd. Dit betekent dat gemeenten in hun beheer en beleid meer moeten doen om bijen en vlinders te helpen, bijvoorbeeld door parken en bermen bloemrijk in te richten, minder pesticiden te gebruiken en nestelplekken voor insecten te creëren.
- **Landbouwnatuur (Artikel 11):** De wet stelt ook doelen voor agrarische gebieden. Zo moeten er meer weidevogels en vlinders komen, moet de bodemgezondheid verbeteren (meer organisch materiaal), en

moet het landschap gevarieerder worden (denk aan hagen, bosjes, slootjes). In veenweidegebieden wordt bijvoorbeeld verwacht dat het grondwaterpeil verhoogd wordt om verdroging en bodemdaling te stoppen. Dit alles vraagt om samenwerking met boeren: *natuurinclusieve landbouw* (landbouw met respect voor natuur) wordt de norm op weg naar 2030.

Daarnaast bevat de verordening nog andere bepalingen – o.a. over bossen, rivieren en kust – maar de drie genoemde punten hebben de grootste impact voor gemeenten. De wet schrijft ook een “verslechteringsverbod” voor: overheden moeten verdere achteruitgang van natuur in het algemeen tegengaan. Dit betekent bijvoorbeeld dat we bij elke ruimtelijke beslissing moeten opletten dat we de natuur niet onnodig schaden, ook buiten beschermde natuurgebieden.

Belangrijk om te beseffen: de Natuurherstelwet is juridisch bindend en dwingend. Het is niet langer vrijblijvend of alleen “mooi meegenomen” om aan natuurbehoud te doen, het is een harde verplichting. Gemeenten moeten *vóór eind 2030* al resultaten geboekt hebben (geen verlies van groen en een beter leefgebied voor bestuivers, zoals bijen, vlinders en kevers), en zich daarna toeleggen op verdere verbeteringen. De

gemeente zal hierover ook gegevens moeten bijhouden en rapporteren, die via het Rijk naar de EU gaan.

Gelukkig staat Nederland er niet alleen voor: dit is een Europees initiatief, en vanuit het Rijk en de provincies komen ondersteunende plannen (bijv. een nationaal Natuurherstelplan uiterlijk in 2027) om doelen te halen. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) informeert alle gemeenten via een factsheet en kennisnetwerken over wat er moet gebeuren.

Samengevat: de Natuurherstelwet maakt natuurherstel een kerntaak van gemeenten en vereist dat we groenverlies voorkomen, biodiversiteit actief verbeteren en de natuur integreren in alle beleidsgebieden. Deze stevige doelen zijn niet alleen een “*moetje*” vanuit Europa: ze helpen ook om de leefbaarheid en klimaatbestendigheid in eigen gemeente veilig te stellen.

WAT KUN JE ALS GEMEENTE CONCREET DOEN?

Om én aan de Natuurherstelwet te voldoen, én tegelijkertijd de gemeente leefbaar en gezond te houden, zal de gemeente gerichte acties moeten ondernemen. Hieronder staan de belangrijkste maatregelen die we als lokaal bestuur kunnen nemen. Deze punten zijn voor gemeenten belangrijke bouwstenen om de doelstellingen uit de Natuurherstelwet te halen:

A. “GEEN NETTO GROENVERLIES” – BESCHERM EN BREID HET GROEN IN DE GEMEENTE UIT.

- **Houd het groen op peil:** Bestaande parken, plantsoenen en bomen mogen per saldo niet in omvang afnemen. Maak hierover duidelijke afspraken in beleid en plannen. Bewaak dat het groenoppervlak van 2024 minimaal gelijk blijft in 2030. Dit betekent bijvoorbeeld: als een boom gekapt moet worden of een stukje

groen verdwijnt voor een project, plant dan gelijke of extra hoeveelheid groen terug (liefst in de buurt). Tijdens bouw- en infraprojecten moet groenverlies zoveel mogelijk vermeden worden. Breng de oppervlakte groen in kaart en stel een groencompensatieplan op.

- **Veranker groen in de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan:** Neem in het gemeentelijke ruimtelijke beleid op dat *groenbehoud en -versterking* een harde voorwaarde is. Zo weten alle afdelingen, projectontwikkelaars en initiatiefnemers dat elke ontwikkeling natuurvriendelijk moet zijn. Zorg dat bijvoorbeeld in omgevingsplannen en vergunningen expliciet staat dat waardevolle bomen en groengebieden beschermd zijn.

- **Groencompensatie als norm:** Stel een lokale groennorm of compensatieregel in. In sommige gemeenten is al bepaald dat per nieuwe woning een minimum aan groen moet worden toegevoegd. *Voorbeeld:* Stel een eis van 75 m² nieuw groen per nieuwbouwwoning, zodat elke woonwijk genoeg parkjes, tuinen of groenstroken krijgt.

B. NATUURINCLUSIEF BOUWEN EN INRICHTEN – LAAT WONINGBOUW & NATUUR HAND IN HAND GAAN.

▪ **Integreer groen in nieuwe projecten:**

Maak natuurinclusief bouwen de standaard en biedt een concrete toolbox aan die past bij uw gemeente. Bij elke bouwlocatie (woningen, kantoren, industrieterrein) moet het ontwerp groen bevatten: van groene daken en geveltuinen tot gemeenschappelijke binnentuinen, buurtparken en behoud van bestaande bomen. Denk aan de “3-30-300-regel”: *minstens 3 bomen zichtbaar vanuit elk huis, 30% boomdekkingsgraad in elke wijk, en een park op 300 meter van elke woning.* Zulke richtlijnen zorgen dat verdichten van de stad niet ten koste gaat van het welzijn – dit principe wordt in steeds meer steden toegepast als maatstaf voor leefbare wijken.

- **Maak groen een harde eis:** Zet groen niet onderaan, maar voorop. Net zoals we eisen stellen aan bijvoorbeeld parkeernormen, kunnen we ook groen- en boomnormen stellen. Bijvoorbeeld: een minimumpercentage groen in elk plan (gemeenten hanteren al een “groenquotum” per project). Nieuwe wijken of bedrijventerreinen moeten vanaf het begin

een gezond deel groen bevatten, anders krijgen ze geen groen licht.

▪ **Bescherm waardevolle plekken:**

Inventariseer welke bomen en natuurgebiedjes in de gemeente het meest ecologisch waardevol zijn – deze moeten we extra beschermen. Verscherp zo nodig de bomenverordening zodat monumentale bomen en ecologische zones niet ongezien verdwijnen. Houd bij elke ruimtelijke beslissing rekening met het *verslechteringsverbod*: liever geen bomencapaciteit of groen opofferen, en als het niet anders kan volledige compensatie elders realiseren.

C. VERBETER BEHEER EN BIODIVERSITEIT – HELP BIJEN, VLINDERS EN VOGELS.

- **Verrijk het groenbeheer:** Laat parken, bermen en plantsoenen meer *biodiversiteit* opleveren. Dat betekent bijvoorbeeld: minder vaak maaien zodat bloemen kunnen bloeien en insecten voedsel vinden, of kiezen voor inheemse planten en struiken (soorten die van nature in Nederland voorkomen) die bijen, vlinders en vogels voeden. Veel gemeenten stappen over op ecologisch maaibeheer, bijvoorbeeld door altijd 30% van de bembloemen te laten staan bij het maaien, als schuilplek voor insecten.
- **Implementeer de Gedragscode soortenbescherming gemeenten 2025 van Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland:** De kans op natuurschade bij bestendig beheer wordt aanzienlijk kleiner met goede ecologische werkprotocollen, die opgesteld worden bij implementatie van de gedragscode. Bovendien kan dan worden voldaan aan de wettelijke zorgplicht door aantoonbaar zorgvuldig handelen te borgen in het groenbeheer.
- **Vorm intensief beheerde delen om naar meer natuurlijk groen:** dit vraagt minder onderhoud en levert meer natuurwaarde op. Op basis van een natuurkansenkaart kan in beeld worden gebracht waar dit in de gemeente mogelijk is.
- **Bloeiende oases voor bestuivers:** Om het 2030-doel voor bestuivers te halen, kunnen we speciale maatregelen nemen. Denk aan bloemrijk grasland en het stimuleren van struwelen. Ook Tiny Forests (kleine buurtbosjes op een veldje) of bloemenlinten langs fietspaden helpen bijen, vlinders en andere bestuivers enorm. Zulke projecten koppelen educatie, buurtplezier én natuurherstel aan elkaar.

D. BETREK INWONERS EN ONDERNEMERS – NATUURHERSTEL DOEN WE SAMEN.

- **Geef de natuur een stem:** Overweeg om natuur structureel te vertegenwoordigen in besluitvorming. Dit kan bijvoorbeeld door het instellen van een lokale “natuurraad”, het aanstellen van een natuurambassadeur of het opnemen van natuurwaarden als expliciet belang in afwegingskaders. Ook kan de gemeente werken met een “natuurparagraaf” in beleidsstukken, waarin per besluit wordt benoemd wat de impact is op natuur en biodiversiteit. Zo krijgt de natuur niet alleen bescherming, maar ook een actieve rol in het publieke debat.
- **Tegel eruit, plant erin:** Spoor inwoners en bedrijven aan om tuinen, stoepen en bedrijfsterreinen te vergroenen. In versteende tuinen kunnen regenplassen niet weg, en stenige buurten worden bloedheet in de zomer. Daarom doet de gemeente mee aan acties als NK Tegelwippen of Operatie Steenbreek. Daarbij vervangen bewoners stoeptegels door planten, soms met hulp van de gemeente (bijv. gratis planten of hulp bij het afvoeren van tegels). In Amsterdam en andere steden zijn zo al tienduizenden tegels ingewisseld voor groen, wat meetbaar

heeft gezorgd voor koelere en mooiere straten. Ondersteun dergelijke acties met communicatie en waar mogelijk subsidies.

- **Groene daken en geveltuinen:** Naast de openbare ruimte zijn er kansen om de bebouwing te vergroenen. Overweeg subsidies voor groene daken en geveltuinen, omdat die zorgen voor isolatie (lagere energiekosten), waterberging en meer insectenleven. Rotterdam loopt hierin voorop met ruim 400.000 m² aan groene daken dankzij zo’n subsidieprogramma. Dergelijke regelingen kunnen ook worden opgezet in samenwerking met waterschappen (omdat het wateroverlast vermindert).
- **Samen in actie voor groen:** Betrek bewoners, scholen en verenigingen bij het groen. We kunnen initiatieven als buurtmoestuinen, boomadoptie, “adopteer-een-plantsoen” of natuurvrijwilligerswerk faciliteren. Veel mensen *willen* wel bijdragen, als ze de kans krijgen. Bijvoorbeeld het oprichten van groepen vrijwilligers die zwerfafval opruimen, bomen water geven in droge zomers of nestkastjes timmeren, kan

de betrokkenheid vergroten én de gemeente helpen. Ook educatieve projecten (zoals scholen die een Tiny Forest of vlindertuin aanleggen) krijgen steun, zodat de jeugd leert hoe belangrijk natuur in hun buurt is.

- **Communiceer de voordelen:** Het is essentieel om iedereen te informeren over *waarom* deze groene koers nodig is. Benadruk de directe voordelen van natuur in de buurt: mooier straatbeeld, gezondere inwoners, minder hitte en wateroverlast. Niet “omdat het moet van Europa”, maar vooral omdat het goed is voor onze eigen stad en haar bewoners. Succesverhalen in onze gemeente (en van andere gemeenten) gaan we breed delen om te laten zien wat er bereikt kan worden.

E. SAMENWERKEN MET BOEREN EN ANDERE PARTNERS.

De gemeente omvat niet alleen de bebouwde kom, maar ook omliggende landbouw- en natuurgebieden. Ook daar wordt natuurherstel gestimuleerd:

- **Natuurinclusieve landbouw:** Zoek actief de samenwerking met agrariërs, waterschappen en de provincie om landbouwgronden te vergroenen. Stel hiervoor een gebiedsregisseur aan. Praktijkvoorbeeld: in delen van Brabant hebben boeren samen met gemeenten en een waterschap kilometers houtwallen en hagen teruggeplaatst in het landschap en extra poelen (natuurvijvers) gegraven. Zulke elementen bieden schuilplaatsen voor vogels, insecten en kleine zoogdieren, en helpen bijvoorbeeld ook om water vast te houden. In de regio kan worden aangesloten bij bestaande initiatieven als agrarisch natuurbeheer, het Aanvalsplan Grutto (weidevogels beschermen) en projecten voor bij-vriendelijke landbouw.
- **Slimme ruimtelijke planning:** Houd rekening met de natuur bij ontwikkelingen in het buitengebied. Als nieuwe woningen of bedrijven net buiten de dorpskern gebouwd moeten worden, bekijk dan hoe deze plannen binnen de grenzen van het stedelijk gebied passen. Kernidee: ook buiten de stad moet bouwen *natuurproof* gebeuren, eventueel door extra natuur aan te leggen of bepaalde kwetsbare gebieden te ontzien. Waar mogelijk maken we van uitbreidingen meteen een kans om nieuwe natuur te creëren (bv. een groen bufferpark aan de rand van een wijk).
- **Herstel van veen en water:** In veenweide- of moerasgebieden (indien relevant voor onze gemeente) moeten we met provincie en waterschappen werken aan vernatting (waterpeil omhoog) om bodemdaling en CO₂-uitstoot te verminderen en de veennatuur te redden. Dit pakken we zorgvuldig aan samen met de boeren die het betreft, bijvoorbeeld door te kijken naar gewassen die tegen vocht kunnen of compensaties/regelingen voor boeren die hun bedrijfsvoering aanpassen.

F. METEN EN RAPPORTEREN – VINGER AAN DE POLS HOUDEN.

We zullen periodiek moeten aantonen dat we op de goede weg zijn. Daarom is het belangrijk om onze groene voortgang te monitoren:

- **Nulmeting van het groen:** bepaal hoeveel hectare groen en hoeveel bomen er waren in 2024 – dat is de startlijn. Zo kan er objectief worden vastgesteld of er groei of krimp plaatsvindt. Het kadaster en satellietbeelden worden hiervoor gebruikt door het Rijk, maar als gemeente kunnen we onze eigen inventarisatie doen om preciezere lokale data te hebben.
- **Groenmonitor & dashboard:** Het is aan te raden om een lokaal groen-dashboard op te zetten voor transparantie richting de raad en inwoners. Hierop kunnen we bijvoorbeeld jaarlijks bijhouden hoeveel groen erbij is gekomen, hoeveel bomen geplant zijn, hoe onze bijenstand zich ontwikkelt, etc. Zo'n publiek dashboard houdt iedereen betrokken en laat zien waar bijsturing nodig is.
- **Rapportageverplichtingen:** De gemeente zal meewerken aan rapportages van het Rijk aan de EU, bijvoorbeeld door elke 6 jaar data aan

te leveren over het stedelijk groen en over de trends in bestuivers. We zorgen dat we intern goed voorbereid zijn om deze informatie te verzamelen en aan te leveren. Uiteindelijk is dit ook in het gemeentelijk belang, omdat die informatie weer terugkoppeling geeft om eigen beleid te verbeteren.

TOT SLOT:

SAMEN OP WEG NAAR EEN GROENE, LEEFBARE TOEKOMST

De Europese Natuurherstelwet klinkt ambitieus, maar biedt enorme kansen voor onze gemeente. Door nú in te zetten op natuurherstel kunnen we een win-win creëren: we voldoen aan de wet én we maken onze leefomgeving mooier, gezonder en klimaatbestendiger.

Natuurherstel is nodig én het is mogelijk. We hoeven het wiel niet alleen uit te vinden; door heel Nederland ontstaan al inspirerende voorbeelden van hoe het kan. Laten we met elkaar die koers inzetten. De Europese Natuurherstelwet verplicht misschien om te veranderen, maar het resultaat is ook in ons eigen

voordeel: een gemeente die in 2030 nog steeds net zo groen is als nu en daarna steeds groener wordt, waar kinderen het vrolijke gezang van vogels blijven horen, waar het ook op hete of juist hele natte dagen goed toeven is. Waar mensen in harmonie leven met hun omgeving.

We hopen dat u met ons meedoet om onze leefomgeving groener en toekomstbestendig te maken. Natuurherstel is tenslotte niet alleen een plicht, maar vooral een kans voor ons allemaal! Samen werken we aan sterke natuur voor iedereen.

AAN DE SLAG MET DE NATUURHERSTELVERORDENING

De Europese Natuurherstelverordening is van kracht, met 2024 als referentiejaar en 2030 als eerste deadline. Wat je nú doet in de openbare ruimte, telt direct mee. Voor gemeenten betekent dit dat keuzes in groen, bomen, gebiedsontwikkeling en beheer niet langer los van elkaar kunnen worden bekeken.

Toch ontbreekt vaak nog het overzicht: waar raakt deze verordening je gemeente echt, welke risico's loop je en waar liggen kansen om beleid en uitvoering slimmer te verbinden? Met onze impact assessment maken we dat concreet en vertalen we de opgave naar heldere keuzes voor beleid en uitvoering.

WAT LEVERT EEN IMPACT ASSESSMENT OP?

- een scherp beeld van de relevante NHV-opgave voor je gemeente;
- inzicht in risico's, kansen en bestuurlijke consequenties;
- koppeling met lopende programma's en ruimtelijke ontwikkelingen;

- scenario's en keuzes voor beleid, projecten en beheer;
- een concrete route naar borging in omgevingsvisie, omgevingsplan en uitvoeringspraktijk.

Onze impactbeoordeling laat zien wat nú relevant is, waar nog onzekerheden zitten en welke keuzes je vandaag al kunt maken. Zo krijg je grip op een complexe opgave en kun je onderbouwd vooruit, zonder af te wachten.

Wil je weten wat de Natuurherstelverordening concreet betekent voor je gemeente?

Scan de QR en vraag een impact assessment aan.

BRONNEN

Europese Unie. (2024). Verordening (EU) 2024/1991 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2024 inzake natuurherstel. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1991/>

Tweede Kamer (2025). Voortgang implementatie Natuurherstelverordening. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/03/25/kamerbrief-natuurherstelverordening>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). (2025). Factsheet Europese Natuurherstelverordening (NHV) en gemeenten. <https://vng.nl/sites/default/files/2025-12/factsheet-europese-natuurherstelverordening-en-gemeenten.pdf>

Rijksoverheid. (2024). Nederlandse natuur sneller herstellen. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/nederlandse-natuur-sneller-herstellen-natuurherstelverordening>

Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli). (2022). Natuur overal en voor iedereen. <https://persportaal.anp.nl/artikel/1948c26f-cf0d-40fe-a30b-1ccbdbabef25/natuur-overal-en-voor-iedereen>

Bouwma, I.M. (2025). De Natuurherstelverordening: ondanks aanpassingen een uitdaging voor het Nederlandse natuurbeleid. Wageningen Environmental Research. <https://edepot.wur.nl/698108>

De Leeuw, B.J., & Backes, C.W. (2023). Het verslechteringsverbod in de Natuurherstelverordening. Tijdschrift voor Milieurecht. <https://www.milieurecht.nl/bestanden/artikel-backes-de-leeuw-nter-2023-7-8.pdf>

Gemeente Zwolle. (2025). Ambities biodiversiteit versterken. Samen voor Biodiversiteit. <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/partner/gemeente-zwolle>

Staatsbosbeheer, ANWB, Natuur & Milieu, & Vogelbescherming Nederland. (2024). Praktische verkenning naar een Nederlandse Groennorm. <https://www.staatsbosbeheer.nl/wat-we-doen/nieuws/2024/02/stappen-naar-nederlandse-groennorm>

Stad & Groen. (2024). De strijd om de groene norm. <https://www.stad-en-groen.nl/article/48264/de-strijd-om-de-groene-norm>